

MOMENTE ALE AFIRMĂRII ROMÂNILOR BIHORENI ÎN CONTEXTUL MIȘCĂRII PENTRU DREPTURI ȘI UNITATE NAȚIONALĂ

În preajma declanșării primei conflagrații mondiale, viața politică și culturală a naționalităților asuprite de monarhia dualistă austro-ungară era marcată de puternice tendințe de emancipare națională, care vizau desprinderea din această alcătuire statală anacronică și constituirea de state naționale proprii sau unirea cu cele deja existente. Românii de dincoace de Carpați — pentru care „soarele de la București răsare“, cum se menționa pe frontispiciul ziarului *Tribuna* — conlucrau, cu toate mijloacele de care dispuneau, pentru împlinirea aspirației lor seculare de unire cu frații din patria-mamă, situându-se prin aceste demersuri în deplin consens cu evoluția evenimentelor istorice din Europa, care va cunoaște prefaceri radicale la finele războiului.

În contextul unei permanente acțiuni a autorităților dualiste, de anihilare a oricăror manifestări de factură politică a populației românești, edificatoare sînt, neîndoielnic, măsurile luate de acestea în preajma și pe parcursul desfășurării campaniilor de alegeri pentru parlament, precum și ulterior, împotriva tuturor acelor care îi susțineau, cu exemplară temeritate, pe candidații naționali, reușind uneori să-i impună în fața celor guvernamentali. Cu tot caracterul evident nedemocratic al alegerilor, pe timpul acestora românii din Transilvania — deci și cei din Bihor — își dezvăluiau realele lor disponibilități politice, combătîndu-i cu o rară vehemență pe adversari și relevînd adevăratele scopuri vizate de aceștia. Remarcabilă a fost capacitatea conducătorilor politici români de a-i mobiliza pe locuitorii din sate și orașe în confruntările necesare asigurării victoriei propriilor lor candidați, de altfel singurii autentici apărători ai drepturilor și libertății naționale. Prilejul alegerilor era, de asemenea, valorificat — ca o unică șansă, esențial restrînsă de imixtiunea brutală a oficialităților locale și centrale — în direcția realizării unui contact deosebit de eficient cu masele largi, cărora li se făceau cunoscute obiectivele imediate și de perspectivă ale mișcării naționale, contribuindu-se implicit la formarea conștiinței politice a numeroși locuitori, reorientați pe făgașul luptei pentru emancipare de sub dominația străină.

Referindu-ne, cu deosebire, la atitudinea autorităților față de alegătorii români, vom aduce ca argument — alături de atîtea altele posibile — modul cum au procedat acestea cu ocazia alegerilor din Bihor în

anul 1910, despre care s-au păstrat în fondurile arhivistice orădene multiple mărturii documentare inedite. Actualizăm, prin urmare, pasajele cele mai semnificative ale acestora.

La 14 mai 1910 comitele suprem al Bihorului transmite ministerului de interne lista candidaților în circumscripțiile bihorene, pe care figurau și următorii fruntași politici români: dr. Vasile Lucaciu (la Beiuș), dr. Ioan Suciuc (la Ceica), dr. Aurel Lazăr (la Tinca) și dr. Vasile Mărcuș¹ (la Marghita). În consecință, ministrul de interne emite, la 23 mai, un ordin din care detașăm partea inițială: „În pragul alegerilor de deputați pentru parlament trebuiesc sprijinite posturile de jandarmerie cu un număr de militari (făcînd parte din forța armată) și în mod deosebit în localitățile: . . . Borod, Vadul Crișului, Țețchea, Holod, Tășad, Dobrești, Băița, Dumbrăvani, . . . , Căbești, Hinchiriș, Răbăgani, Suplac, Popești, Arpășel, Ianoșda, Ginta. . . , Cefa, Poceiu, Batăr. . .”². Așadar, erau efectuate pregătirile pentru asigurarea unui control polițienesc și militar asupra desfășurării alegerilor. În cuprinsul aceluiași document forța de constrîngere era repartizată pe circumscripții electorale³ — care consta din 490 jandarmi și militari —, cu prioritate în Beiuș, Salonta, Aleșd, Tinca, Ugra, Ceica și Marghita, în care populația românească era majoritară. Printr-o telegramă din 29 mai același minister comunică cifrele de sporire cu militari a posturilor de jandarmerie de la: Borod (cu 3 militari), Vadul Crișului (cu 2), Aleșd (cu 3), Țețchea (cu 2), Tileagd (cu 3), Brusturi (cu 2), Sălacea (cu 4), Marghita (cu 3), Popești (cu 2), Mișca (cu 2), Episcopia Bihor (cu 3), Fughiu (cu 2), Sălard (cu 3), Beiuș (cu 10), Vașcău (cu 21), Ceica (cu 10), Salonta (cu 8), Tinca (cu 10) și Beliu (cu 8)⁴. Se constată că în plasa Vașcău, locuită aproape exclusiv de o populație românească, erau masați cei mai mulți militari, la care se adăugau jandarmii, care s-au străduit să determine o izbîndă a candidaților guvernamentali. Era, în această manieră, pus în funcțiune aparatul administrativ și de constrîngere, pentru a fi reduse posibilitățile de afirmare politică a populației românești, de validare a drepturilor ei electorale.

Limitările și obstrucțiile autorităților sînt lesne sesizabile încă din perioada care precede alegerile, cînd candidații de deputați români se întîlneau cu locuitorii din circumscripții, pentru a le face cunoscute revendicările și a-i transforma în aderenți ai acestora. Din relatările apărute în perioadele românești (*Tribuna*) și maghiare (*Nagyváradi Napló*) ne putem informa în legătură cu stările de lucruri, ori mai exact cu di-

¹ Arhivele Statului Oradea, *fond Prefectura județului Bihor*, Inv. 24, dos. 279/1910, f. 5—6. De precizat faptul că dr. V. Mărcuș candida pe lista Partidului Național al Muncii, ca și vicarul Vasile Mangra (în plasa Ceica) și Gavril Rednic (la Beiuș). Aceștia au fost pionii ai manevrelor lui Tiszá Ștefan, de a-i scinda pe alegătorii bihoreni care susțineau candidații Partidului Național Român. Erau, deci, în Bihor circumscripții electorale în care se confruntau candidați de deputați români pe liste diferite (ale P.N.R. și P.N.M.) — ca, de pildă, la Beiuș și Ceica —, încercîndu-se astfel inducerea în eroare a alegătorilor români.

² *Ibidem*, f. 7.

³ *Ibidem*, f. 8—10.

⁴ *Ibidem*, f. 16.

ficulțățile create de funcționarii administrativi candidaților P.N.R., pe care intenționau să-i demobilizeze, pentru ca în acest fel să le diminueze spiritul combativ, capacitatea de a mobiliza masele de alegători.

Cu toate acestea, în mod frecvent asemenea obstacole au fost depășite, datorită mai ales puternicei solidarități naționale, a sprijinului permanent acordat de intelectualitatea rurală candidaților români. Este concludentă, sub acest raport, manifestarea de simpatie a românilor din plasa Beiuș față de dr. Vasile Lucaciu, care a fost primit la gară cu aclamații, apoi însoțit pînă la casa dr. Ioan Ciordaș⁵, unde s-a stabilit „statul major” al campaniei propagandistice în favoarea candidatului Partidului Național Român. A fost organizată o impresionantă adunare populară, care a oferit un nou prilej lui Vasile Lucaciu de a critica „în termeni energici politica tizzaistă”⁶, extrem de abilă și de dură. Despre efectul în conștiința participanților a acestui discurs și calitățile de orator ale autorului ne-a lăsat o convingătoare mărturie un elev (clasa a VIII-a) al Liceului „Samuil Vulcan”: „Frazele lui baritoane șerpuiau insidioase printre pletele năclăite ale țărănilor. Fețele aspre le înmuia în lumina unei nădejdi de mai bine. Muchiile și brazdele sculptate de greul unei vieți amare, le disolva. Și poleiul fețelor se aduna în focarul pupilelor, se închiega în scînteii amenințătoare, galvaniza mușchii cari se contractau nervoși ca în preajma unei furtuni mari. În galerie, în sprintena fanfizie a elevilor de liceu, pe urma înaripatelor, unctuoaselor, ori pateticelor fraze se schița harta României Mari”⁷.

În deplasările sale prin satele din depresiunea Beiușului, dr. Vasile Lucaciu i-a avut alături pe dr. Ioan Ciordaș, Gavril Cosma, Constantin Popoviciu și dr. Demetriu Lascu. Acțiunile lor au fost serios afectate de diverse impedimente, emanații ale tendințelor de exclusivism național cultivate cu atîta consecvență de oficialitățile statului dualist austro-ungar. Împotriva acestor nedreptăți a protestat dr. Ioan Ciordaș, care a înaintat congregației județene un memoriu-interpelație, respins însă din așa-zisele „motive de formă”⁸, dar publicat în ziarul *Nagyvárad*. „Enumerarea abuzurilor electorale săvîrșite în cercul Beiuș — preciza dr. Ioan Ciordaș — ar umplea volume întregi... Cîteva zile înainte de alegeri, în Beiuș a fost adevărată stare de asediu. S-au luat măsuri excepționale, dar numai față de aderenții partidului naționalist (respectiv Partidul Național Român — n.n.). Dacă doi oameni stăteau de vorbă în stradă, jandarmul intervenea pe motivul că țin consfătuiri interzise. Bărbații noștri de încredere, advocați și studenți, ajunși la Vașcău erau puși sub supravegherea poliției: noaptea, în hotele erau supravegheați, iar dimineața escortați acasă... Astfel toți bărbații de încredere au fost îndrumați înapoi. În același timp agenții partidului tizzaist au lucrat fără control”⁹.

⁵ Teodor Neș, *Oameni din Bihor. 1848—1918*, Tip. Diecezană, Oradea, 1937, p. 417.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Nagyvárad*, 1910, nr. 136 (apud Teodor Neș, *op. cit.*, p. 419).

Fără îndoială că seria de încălcări brutale ale oricărei legalități este mai bogată, situație asupra căreia nu mai stăruim, oprindu-ne doar la a menționa faptul că asemenea acte de injustiție socială și politică erau comise cu sprijinul aparatului coercitiv, care consta la Beiuș din trei companii de infanterie, o companie de husari, 50 de jandarmi călări și „un post fix cu efectivul sporit”¹⁰.

Realități similare se petrec și în plasa Vașcău, unde tensiunea dintre autorități și localnici este și mai mare, împrejurare confirmată de conținutul telegramei trimise, la 30 mai 1910, de dr. Vasile Lucaciu comitelui suprem al Bihorului. Datorită importanței acestui document, pînă acum necunoscut, îl vom reproduce în întregime: „Sînt nevoit să vă raportez — accentua candidatul de deputat al P.N.R. — în legătură cu atitudinea „desfrînată” și cu excesele săvîrșite de către autoritățile administrative din plasa Vașcău, atitudinea revoltătoare față de alegătorii din plasa Vașcău. Cetățenii sînt victime ale prigoanei și încălcării drepturilor și libertăților personale, a persecuțiilor de tot felul, călcarea în picioare — în mod sistematic — a libertății de acțiune în limita legilor. Desfriul domnește sub acoperirea jandarmilor. Sînt calomniați cetățenii cinstiți fără nici un motiv, alegătorii pentru (simpla) apariție sînt persecutați cu anchete. Cerem să se asigure buna desfășurare a alegerilor și respectarea legii electorale, precum și pedepsirea primpretorelui (Dezideriu) Tempelean. Dreptul și legea au fost exilate, alegătorii pentru partidele din opoziție sînt sîcîiți în permanență cu anchete desperate. Vă rog să asigurați apărarea cetățenilor alegători căci altfel în plasa Vașcău primpretorul este etichetat ca cel mai întunecat dintre „africani”, fiind pasibil de pedeapsă pentru depășirea atribuțiilor de serviciu”¹¹.

În aceste condiții devenise evident că alegătorii români nu și-au presat, în mod liber și democratic, dreptul lor electoral și, ca atare, au fost supuși unor presiuni extraordinare, împrejurare care s-a reflectat în rezultatul alegerilor din 1910, extrem de deficitar pentru ei, deoarece n-a fost ales în Bihor nici un candidat de deputat al Partidului Național Român, ceea ce însemna practic că sute de mii de locuitori din vestul Transilvaniei nu erau reprezentați în parlament, deci nu aveau apărători ai drepturilor lor naționale. Aceste alegeri, de altfel ultimele din vremea stăpînirii străine, au fost expresia clasică a ideii de înlăturare de la viața politică a naționalităților, ca și a unei demagogii fabricate de guvernanți, cu scopul de a crea o imagine falsă asupra realităților interne ale statului dualist.

Deși au reușit să blocheze accesul în parlament a candidaților de deputați ai susținătorilor P.N.R. din Bihor, autoritățile locale și-au continuat activitatea de supraveghere și persecuții asupra celor mai înflăcărați militanți pentru cauza națională, între care s-au remarcat intelectualii din sate, adică învățătorii și preoții. Ei au fost supuși unor frecvente inechi-

¹⁰ Teodor Neș, *op. cit.*, p. 419.

¹¹ Arhivele Statului Oradea, *fond Prefectura județului Bihor*, Inv. 24, dos: 279/1910, f. 19—20.

tăți, de la refuzul de a li se acorda ajutoare pentru completarea modestelor lor retribuții și pînă la aplicarea de sancțiuni disciplinare. Aceste măsuri erau prezentate de funcționarii administrativi ca fiind imperios necesare, pentru că vizau anihilarea unor aderenți ai P.N.R., calificați cu surprinzătoare ușurință ca agitatori antistatali, deci periculoși pentru ordinea internă. Extragem din sursele informative existente argumente pentru afirmația noastră, dezvăluind alte aspecte ale politicii de opri-mare națională practică de oficialitățile statului dualist.

Primpretorul plasei Aleșd raporta, în 13 ianuarie 1910, că fostul învățător din Luncoșoara, Petru Cipău, „a fost pedepsit disciplinar“, iar „din punct de vedere politic este suspect, fiind de mult un adept ardent al naționalismului român radical“¹² (subl. ns. — V.F. și M.P.). Despre Ilie Bursașiu din Săliște de Vașcău comitele suprem al Bihorului aprecia că este „adeptul celor mai radicale tendințe naționaliste, cu o atitudine vădit antistatală“¹³. În adresa aceluiași către ministerul de interne aflăm alte informații despre comportamentul politic al lui Ilie Bursașiu: „Cu ocazia alegerilor de deputați din anul 1910 a trecut imediat de partea partidei naționale române, făcînd agitație puternică în favoarea P.N.R. . . ., fapte pentru care propunem să nu i se acorde ajutorul de stat solicitat“¹⁴. Referințe de o factură identică sînt formulate și în legătură cu alți militanți pentru drepturi naționale. Astfel, despre Teodor Popa din Săbolciu se menționează — într-un raport al primpretorului plasei centrale (Oradea) — că „nu este ireproșabil din punct de vedere al poziției sale . . . față de statul maghiar, cu toate că nu sînt nici un fel de manifestări concrete ale acestuia“¹⁵. Deci, o suspiciune transformată în element de caracterizare a activității unui om, tinzîndu-se la desconsiderarea lui. Preotul Ioan Clintoc din Beznea „a activat — după opinia primpretorului plasei Aleșd (consemnată într-un document din 8 iunie 1910) — împotriva partidului de guvernămînt cu cele mai radicale metode. Acum, după alegeri, la Beznea se păstrează o atmosferă incandescentă și aceasta este în cea mai mare parte opera preotului“¹⁶. Interesantă este concluzia la care ajunge reprezentantul autorităților: „dacă în circumscripția electorală Aleșd ar fi fost în alegeri candidat român, în acest caz toți preoții români, cu două sau trei excepții, ar fi fost adepții acestuia, sprijinindu-l în alegeri“¹⁷.

Reține atenția, cu deosebire, practica de informare confidențială între autorități, de la diferite niveluri, începînd cu primpretorii din plase, care întocmesc rapoarte despre fenomenele semnalate, făcînd cunoscute comitelui suprem noi nume de intelectuali români, desigur cu intenția de a fi sever urmăriți și a li se respinge ajutoarele de stat. Primpretorul pla-

¹² *Ibidem*, dos. 275/1910, f. 17—19.

¹³ *Ibidem*, f. 66—76.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, f. 85—88.

¹⁶ *Ibidem*, f. 121.

¹⁷ *Ibidem*.

sei Ceica considera că o bună parte dintre preoții români „sînt adepți fățiși ai P.N.R., sprijinind principiile acestui partid, declarîndu-se împotriva actualelor stări de lucruri... Aceștia sînt Dumitru Vuscan din Ceișoara, Ioan Pop din Holod, Vasile Pop din Topa de Sus, Nicolae Pop din Dicănești, Vincențiu Biheria (?) din Buciumi. Pe pozițiile P.N.R., cu manifestări concrete mai liniștite, se situează și Vasile Pataki din Drăgești... Din a doua categorie fac parte cei care... se îngrijesc... să nu comită vreo faptă condamnabilă... în orice caz nu sînt de încredere. Aceștia sînt: Vasile Lăpuștean din Ceica, Tămilian Paul din Sîmbăta, Eugen Venter din Rogoz, Ioan Pop din Cimpanii de Pomezău și Aurel Cătona din Pomezău¹⁸. În plasa Beliu erau puși la index preoții Simion P. Leucuța din Chișlaca (considerat a fi „un convins daco-român, care trebuie ținut în permanență sub observație¹⁹), Alexandru Popovici din Ucuriș, Maximilian Boțco din Șiad²⁰. După părerea primpretorului plasei, aceștia „se comportă sub orice critică din punct de vedere politic și social, sînt adepți ai dr. Aurel Lazăr în campaniile electorale, ... în mod secret mi s-a adus la cunoștință că sînt radicali și fac agitație împotriva statului²¹.

În raportul cu o destinație similară al primpretorului plasei Vașcău figurau alți preoți, cărora li se făceau obiecțiuni „din punct de vedere politic“. Este vorba de Teodor Teaha din Cîmp, Gheorghe Bogdan din Cărpinet, Traian Cuc din Ghighișeni, Mihai Popovici din Leheceni, Ilie Bursașiu din Săliște de Vașcău, Ignatie Porje din Sîrbești și Miron Botișel din Ștei (actualmente Oraș dr. Petru Groza). Transcriem și comentariul despre faptele acestora în timpul recentei campanii de alegeri: „Ei nu numai că i-au votat pe reprezentanții P.N.R., ci au fost însăși organizatorii P.N.R. din aceste localități; au ținut cuvîntări, prezentat programul P.N.R., organizat adunări populare; i-au adunat pe alegători să se prezinte la urne, sprijinind propaganda electorală în favoarea deputaților P.N.R., purtînd insigne ale P.N.R.²². Concluzia aceluiași: „Este evident că numiții preoți au desfășurat o activitate susținută ilegală, în favoarea victoriei lui (Vasile) Lucaciu. De aceea, s-a pornit urmărirea împotriva²³ lor. Conform opticii acestui primpretor era un gest ilegal să-ți susții candidatul propriu în alegeri, mai ales dacă el aparține forțelor de opoziție, antiguvernamentale.

O întregă listă de intelectuali militanți este furnizată de primpretorul plasei Tinca: Mihai Vaida din Husasău (de Tinca), Marțian Andru din Gepiș, Gheorghe Ardelean din Vășand, Petru Sîrb din Girișu Negru, Nicolae Popescu din Cociuba, Alexandru Pop din Căpîlna, Nicolae Popovici din Forău, Vasile Teuca din Tăut, Gavril Dudulescu din Girișu Negru,

¹⁸ *Ibidem*, f. 122.

¹⁹ *Ibidem*, f. 321.

²⁰ *Ibidem*, f. 124.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*, f. 127.

²³ *Ibidem*.

Nicolae Cărbunar din Husasău, Vasile Străuț din Vășand, Ioan Trifan din Ripa și Dumitru Deac din Cociuba²⁴. Toți aceștia au „fost alături de reprezentantul P.N.R., dr. Aurel Lazăr, votînd pentru victoria lui în alegeri, dovedindu-se a fi dintre cei mai mari agitatori români, făcînd agitație în forme inimaginabile“. Dintre aceștia „au fost pedepsiți disciplinar“²⁵ N. Popescu, V. Teuca, G. Dudulescu și V. Străuț, pentru „agitație împotriva statului“²⁶. Se cere, de asemenea, pedepsirea învățătorului Nicolae Firu din Oradea, pentru „agitație în rîndurile funcționarilor filialei din Tinca a băncii „Bihoreana“²⁷.

Raportul primpretorului plasei Beiuș, din 23 iunie 1910, începe cu următoarele precizări: „Din observațiile făcute, a rezultat că preoții români din ambele confesiuni, fără deosebire, cu puține excepții, nu numai că *sînt adepți ai mișcării naționale române radicale* (subl. ns.), dar se comportă ca dușmani ai statului“²⁸. În continuare sînt consemnate numele acestora: Gh. Ardelean din Grădinari (pe „credincioșii care nu fac parte din P.N.R. îi dojenește“), Gh. Chiș din Delani (împotriva lui s-a pornit o „anchetă disciplinară“), Terentie Pop din Buntești, Iosif Moga din Urvișul de Beiuș, Florian Goina din Mizieș, Gh. Roman senior din Talpe, Petru Pop (Papp) din Pocola, Terentie Popa din Poienii de Jos („este unul dintre cei mai agili membri ai P.N.R., cu orientare activă, radicală, iar cu ocazia alegerilor din 1910 și-a folosit întreaga sa poziție... pentru a face propagandă în favoarea P.N.R., în așa măsură încît pretura a fost nevoită să-l suspecteze în permanență, pentru că organiza adunări secrete“²⁹), Dumitru Pop din Uileacul de Beiuș, Ioan Oprea din Prisaca, Nicolae Tempelean din Căbești și Nicolae Popovici din Budureasa³⁰. Într-o notă separată este incriminat Ilie Lucuța din Șebîș: „Dînsul este nu numai un discipol al politicii radicalilor români, dar și un agitator fervent“³¹.

Documentele din care am valorificat pasajele cele mai semnificative permit formularea unor constatări de interes științific. În primul rînd, se cuvine a fi relevată incapacitatea autorităților statului dualist — cu toate metodele de intimidare și constrîngere practicate, care mergeau pînă la întocmirea unor fișe de comportament fiecărui militant român — de

²⁴ *Ibidem*, f. 132.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*. În document apare cu numele (greșit) Dumitru Firu.

²⁸ *Ibidem*, f. 135.

²⁹ *Ibidem*, f. 249—250.

³⁰ *Ibidem*, f. 135.

³¹ *Ibidem*, f. 354. De menționat și faptul că primpretorul plasei Ceica trimite un raport special pentru Dumitru Vuscan din Ceișoara, arătînd, printre altele, că la ultimile alegeri parlamentare acesta a „fost fățiș alături de deputații P.N.R., făcînd totul pentru susținerea candidaților români“ (*Ibidem*, f. 319).

a curma evoluția evenimentelor, de a împiedica împlinirea unei legități istorice și a opri destrămarea unei monarhii perimate.

Cea de-a doua dimensiune a faptelor prezentate reliefează adevărul că majoritatea intelectualilor români din satele Bihorului erau angajați în lupta pentru drepturi naționale, constituindu-se ca factori de activizare și conștientizare a maselor și contribuind decisiv la maturizarea lor politică. Aproape toate mărturiile la care am apelat dezvăluie voința de emancipare națională a locuitorilor români din părțile bihorene, capacitatea lor de a se integra mișcării naționale, care își va realiza obiectivul fundamental la 1 Decembrie 1918, prin unirea Transilvaniei cu patria-mamă.

VIOREL FAUR
MIHAI APAN

MOMENTS DE L’AFFIRMATION DES ROUMAINS DE BIHOR
DANS LE CONTEXTE DU MOUVEMENT POUR DROITS
ET UNITÉ NATIONALE

(Résumé)

Dans une époque à laquelle les autorités de l’état dualiste autrichien-hongrois ont accentué leur politique de dénationalisation chaque manifestation des opprimés mérite à être réconstitué. Sous ce rapport, on remarque l’attitude de la population roumaine de Transylvanie pendant les campagnes électorales marquées par de fortes luttes pour la défense des droits nationaux et des libertés démocratiques.

Les auteurs démontreront cette réalité politique en faisant appel aux documents d’archives inédits concernant le déroulement des élections de 1910 en Bihor, ainsi qu’à la réaction des autorités qui ont persécuté les intellectuels roumains des villages (instituteurs, prêtres etc.) pour le simple fait d’avoir soutenu leurs propres candidats dans ces élections, ainsi que dans les élections antérieures. Les témoignages documentaires mis à la contribution certifient la volonté d’émancipation de sous la domination étrangère des Roumains de Bihor, ainsi que leur capacité d’intégrer aux directions majeurs du mouvement national roumain de Transylvanie.